

չափ անդանայ : Այրբոր աղէկ մը կը միանայ ապակին անագին հետ , կախուած քարերը վերցուր . հայլին տար ուրիշ սեղանի մը վրայ դիր , այնպէս որ ապակին տակը մնայ ու անագը վեր , առջի դիրքին ներհակ . աս դիրքին մէջ ալ թող քսանըչորս ժամ . ետքը սեղանին մէկ կողմը վեց բթաչափ բարձրացուր , որպէս զի ապակին հետ չկրպած աւելորդ սընդիկը վար վազէ . թող որ քսանըչորս ժամ ալ ասանկ մնայ . և կամաց կամաց վեց վեց բթաչափ աւելի բարձրացուր սեղանին մէկ կողմը , միշտ քսանըչորսական ժամ միջոց թող լով որ սնդիկը քամուի ու վազէ , ինչուան որ կամաց կամաց հայլին ուղղահայեաց դիրք առնէ վերէն 'ի վար շիփշիտակ . ասկէց ետքը կըրնաս առանց վախի գործածել ինչպէս որ կուզես : Այս է ընդհանուր հայլի շինելուն կերպը : Վուցէ աս ամէն գործողունները մէկէն դժուար բան երևան չգիտցողներուն . բայց Արուային մէջ գործողութիւնը շատ դիւրացուցած են ասով՝ որ ամէն բան զատ զատ գործատանց մէջ կրպատրաստուի : Ապակագործը կրպատրաստէ ապակի թերթերը , ուրիշ գործաւոր մը զանոնք կըշտկէ . անագէ թիթեղներն ալ պատրաստողը զատ է ուրիշ գործատան մէջ . վերջապէս հայեւագործին ուրիշ բան չմնար ընելու , բայց եթէ թիթեղները ապիկել ու վաճառքի հանել :

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

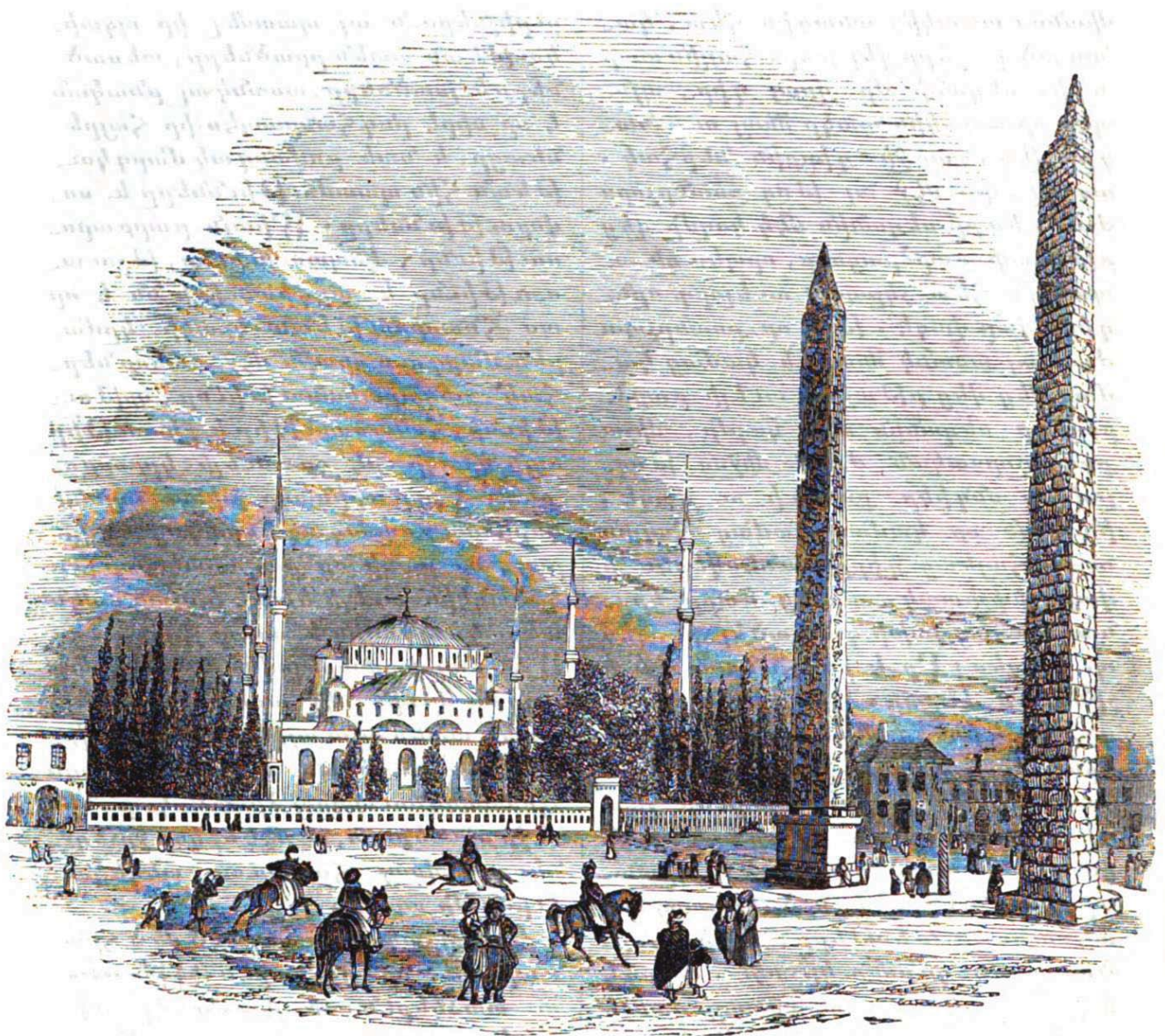
ԱՇԽԱՏԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Սոստանդիւնուպօլսոյ մէկ քանի երեւելի հիւանդանոցները :

Հիւանդանոց սերը թէպէտ ամէն մարդու սրտին մէջ նոյնպէս սաստիկ է , բայց որ և իցէ մարդու ալ շատ բնական է . վասն զի ինչպէս որ մէկը

ընութեամբ կըսիրէ միտքը բերել և ուրիշներուն ալ պատմել իր պզտիկութեան ատեն ըրածները , տեսածները և լսածները , ասանկ ալ բնական է որ սիրէ ընդհանրապէս իր հայրենեացը , և նաև բովանդակ մարդկութեան հին պատմութիւնները և սովորութիւնները : Այս բարբարոսութիւնը , կոպտութիւնը , թշուառութիւնը և տըգիտութիւնն է որ աս հնասիրութեան կրակը կըմարեն մարդու սրտին մէջ . անոր ներհակ՝ քաղաքականութիւնը , կրթութիւնը , հանգստութիւնը և գիտութիւնը նոյն կրակը օրէ օր աւելի կըբորբոքեն : Այս օրինակը խիստ յայտնի կերևնայ բովանդակ եւրոպացւոց վերայ , որ քանի որ քաղաքականութիւնը կըծաղկին՝ աւելի ետեւէ կըլլան ամէն տեսակ ազգային և օտար հնութեց : Անք ալ փափաքելով նոյն ջանքը մեր ազգին սրտին մէջ աւելի բորբոքել , ատեն ատեն այլևայլ հնութեանց վերայ կըխօսինք . առ այժմ հոս միայն Սոստանդիւնուպօլսոյ ձիարձակարանին մէջի սիւներուն , ու մէկ երկու ջրշեղջներուն վրայ համառօտ տեղեկութիւն մը տանք :

Ձիարձակարան ըստած մեծ հրապարակը , որ յունարէն իփփարոս , ու տաճկերէն արփարոս կըսուի , Աւերոս կայսրը սկսաւ շինել Վրիստոսի 306 թուին ատենները , և մեծն Սոստանդիւնուպօլսոյ լմնցուց , ու սիւներով՝ արձաններով և գեղեցիկ շինութեանքներով զարդարեց , ձի վազցընելու և անոր նման հանդէսներ ընելու համար : Հիմա ասոր մեծ զարդը սուղան Միսիսի փառաւոր մըգկիթն է , որ բոլոր մէկ կողմը բռնած է : Հրապարակին երկայնութիւնն է 250 քայլ , լայնութիւնը 150 . մէջտեղը 60 ոտք բարձր կոթող՝ մը կայ Արիստոսէն բերած՝ միակտուր կրանիթ քարէ , վրան եգիպտացւոց հին գրերով՝ որ սրբադրոշմ կըսուին , ու

Իսթ. Դպրանոց :

խիստ սիրուն փորուած են : Պատուանդանը ճերմակ մարմարին է՝ 7 ոտնաչափ բարձր, վրան այլևայլ կերպարանքներ փորուած, որոնց մէջ կայ նաև մեծին խեղդոսի պատկերը : Բայց խիստ տձև փորուածքներ են, ու յայտնի կրնեն թէ ան ատենները որչափ ընկած է եղեր արձանագործութիւնը : Իսկ պատուանդանին վրայ կեցած է կոթողը՝ չորս պղնձէ ոտքերով : տակը խարիսխ մըն ալ կայ որ հիմա կէս մը հողուն մէջ թաղուած է : ասոր արևմտեան կողմը յունարէն գրուած է թէ խեղդոս

կայսրը Պրոկղ քաղաքապետին ձեռքովը 32 օրուան մէջ կանգնել տուաւ : արևելեան կողմը նոյն խօսքը լատիներէն գրուած է : հիմա միայն առջի տողերը հողէն դուրս մնացած ըլլալով հազիւ կրկարդացուին : Մէկալ երկու կողմին մէկուն վրայ փորուած է անկոթող տնկող գործաւորներուն ու մեքենաներուն պատկերը, մէկուն վրայ ալ ձիարձակարանին պատկերը, որ հիմա որոշ չեն տեսնուիր : Իսկ կոթողին ծայրը ատենով պղնձէ գունտ մը կայ եղեր, որ գետնաշարժէ մը ընկեր է :

Չիարձակարանին դիմացի ծայրը կտոր կտոր քարերով շինած սիւն մը կայ 94 ոտք բարձր . ասիկայ հարիւրաւոր տարի առաջ ալ հիմակուան պէս հին ու փլված է եղեր, բայց բոլոր քարերը իրարու հետ երկրթով կապուած ըլլալուն՝ չէ կործանած : Պատուանդանին արեւելեան կողմը յունարէն գիր կայ, որ հիմա հազիւ կէս մը կը կարդացուի . աս գրէն կիմացուի որ Ղոստանդին Պերփեռուժէն կայսրը նորոգեր է աս սիւնը . այլեայլ նշաններէն ալ կերեւնայ թէ ատենով պղնձապատ է եղեր :

Կոթողին ու սիւնին մէջտեղը կեցած է պղնձէ օձապտոյտ սիւնը . ասոր ձևէն ալ կերեւնայ որ իրեք օձ են մէկմէկու պլլուած . բարձրութիւնն է 10 ոտնաչափ , շրջապատը 4 . վերի ծայրը կտրած է հիմա, որ իրեք օձերուն գլուխներն են եղեր . և ասոնք ինչուան Ժ2 դարուն ատենը կան եղեր , բայց Վանունի սուլդան Սիւլէյմանին Սպրահիմ փաշա անունով վէճերը հանդիսաւոր օր մը լախտովը՝ դիպուածով զարկեր կոտրեր է : Ետենով ուրիշ շատ սիւներ ու արձաններ ալ կան եղեր աս հրապարակիս մէջ , բայց օսմանցիք հետզհետէ որը վերուցեր են՝ որն ալ ուրիշ տեղ փոխադրեր են :

Սէզիր խանին դիմացի կոթողը որ Տէփէ Խալ կամ Չէփէրէ Խալ կը սուի , հին ատենէն ՚ի վեր խիստ անուանի է . ասոր բարձրութիւնն է 90 ոտնաչափ , շրջապատը 33 . երկրթէ գօտիներով կապած , ու բոլորը ութը կտոր պորփիւրեան կիճէ՝ շինած է , ու ամէն մէկ կտորին վրայ այլեայլ դափնիէ պսակներ փորուած են : Սէրի ծայրը տարբեր տեսակ քար է՝ վրան յունարէն գրով, որ կը սէ թէ ատեն անցնելով աս սիւնը քայքայեր էր , ու Սանուէլ Ղոմենոս կայսրը նորոգեց : () ամանցոց ատենն ալ շատ անգամ կրակէ փնա-

սուած է աս սիւնը , որովհետեւ պատուանդանին բոլոր չորս դին տախտրկէ տներով խուկուած է . թէպէտ հիմա սիւնին վարի կողմը մեծամեծ քարերով ամրացուցած են : Ես սիւնը մեծն Ղոստանդիանոս Հռոմէն բերեր է , ու կանգներ է ան տեղը՝ որ ատենով իր անունովը Ղոստանդիանոսի հրապարակ կըսուի եղեր . վերի ծայրն ալ Վրդոնի պղնձէ արձանը կեցուցեր է՝ թէնքէն բերել տալով . աջ ձեռքը տուեր է եղեր թագաւորական գաւազան , ձախ ձեռքը աշխարհք՝ վրան խաչ . գլուխը Վրիստոսի բեւեռներուն մէկը խոթեր է , ձեռքն ալ խաչափայտին մէկ կտորը . արձանին պատուանդանին վրայ ալ փորագրել տուեր է Վրիստոսի տեառն մերոյ բազմացուցած հացերուն 12 սակառին ու 7 զամբիղը , նմանապէս՝ Նոյի տապանը , և Յիսուսի օծուած եղին ամանը , աս արձանագրովս . « Վեզ Վրիստոսի տեառնդ աշխարհի յանձն առնեմ զքաղաքս զայս և զամենայն զօրութիւն հռոմայեցւոց . պահեա զսա յամենայն չարէ մինչև ՚ի սպառ » : Հին ատենը ամէն տարի թափօրով յունաց պատրիարքը կուգայ եղեր ինչուան աս սեան քովը : Եւքս Ղոմենոս կայսեր ատենը աս արձանը սաստիկ հովէն ընկեր է , ու տեղը խաչ կանգներ են եղեր :

Ենուանի է նաև Երկաղէոսի սիւնը , որ առանձին տան մը գաւթին մէջն է . նմանապէս Յոստինիանոսի նը՝ որ թագաւորական պարտէզին ծայրն է՝ Սարայ պուռնիին քովը , և ուրիշ սիւներ ու կոթողներ :

Եսոնցմէ ետքը Ղոստանդնուպօլսոյ երեւելի հնութիւնները մեծամեծ ջրը շեղջներն՝ են , որը ցամաք՝ որը ջրով լեցուն . ասոնց մէջ ալ գլխաւորներն են Պին պիր տիրէկն ու Սուլա պաթան կամ Երէ պաթան սարայը :

Պին պիր տիրէկ ըսուածը գետնի տակ

ահապին շինուածք մըն է սիւներով ու կամարներով զարդարած . հիմա մէջը փայտէ սանդուխներով վար կիջնան ու մետաքսի թել կը շինեն : Սիւները բոլոր մարմարիոնէ են 212 հատ, մէկմէկէ երկերկու գրկաչափ հեռու : Արսեն թէ ատենով աս սիւները իրեք կարգ են եղեր վըայէ վըայ շինած . հիմա մէկ ու կէս կարգը միայն կերևնայ, մէկալ մասը գետնին տակը ծածկուած է : Այց կերևնայ թէ սիւներուն շատութիւնը ցուցնելու համար միայն պէն պիտի բնէր ըսեր են ասոր օսմանցիք . վս զի սիւներուն գետնին տակը ծածկուած կտորները համրելով ալ 1001 սիւն չըլար , հապա 636 սիւն : Սիւներուն վերի խարիսխներուն վըայ խաչեր կան տեղ տեղ շատը քերթած , խաչերուն քովն ալ յունարէն փակագիր NK, ց̄ νίχη, որ յաղթուածի բնէն է, ու մեծին Արստանդիանոսի նշանն է . ոմանք KN կը կարդան , ու կը մեկնեն Κοινσταυτίνος, այս ինքն Արստանդիանոս . վասն զի աս մեծագործ շէնքը մեծն Արստանդիանոս շինած է , որ լեռներէն եկած ջրերը հոս կը ժողվին ու ասկէ գետնափոր ճամբաներով այլևայլ տեղունանք կը բաժնուին եղեր . ինչուան հիմայ ալ պատին վըայ դռնակի պէս ծակեր կերևնան տեղ տեղ , ուսկից ջուրը հոս կուգայ եղեր :

Այս պալան սարայ . Ասիկայ ալ մեծն Արստանդիանոս շինած է՝ նոյնպէս ջրշէղջ . երկայնութիւնը 336 ոտք է կըսեն , լայնութիւնը 182 . ձեղունը կամարներով շինուած է՝ 336 մարմարիոն սիւներով վըայ : Ասիկայ միշտ ջրով լեցուն է , ու ձմեռը աւելի կը լեցուի . մէջը ձկներ ալ կան , բայց գետնի տակ ու խիստ մութ ըլլալուն համար բան չերևնար : Հիմա աս ջրշէղջը տաճկի մեծերէն մէկուն տանը բակին մէջն է . ջրհան մըն ալ կայ դուրսը , անով ջուրը վեր կը բաշեն ու խմելու կը գործածեն :

Ասոնցմէ զատ տասուերկու ջրշէղջի չափ ալ կայ Արստանդիանոսի

այլևայլ կողմերը , բայց մեր հոս տեղն 'ի տեղը դնելը աւելորդ կը լայ : Ուրիշ անգամ կը ջանանք ստորագրել նոյն մայրաքաղաքին նաև ուրիշ երևելի հնութիւններ :

Արարհաբաւ լեզուի վըայ :

ԱՐԱՌՐ ազգային լեզուն պահելու հարկաւորութիւնը և օգտակարութիւնը մէջ կը բերէինք¹ , խօսքը հոն եկաւ թէ մաքուր խօսակցութեան համար աշխարհաբաւ լեզունիս կանոնի մը դնել պէտք ըլլայնէ՝ արդեօք որ աշխարհաբաւը ընտրելի է : Այն հատուածը ուշադրութեամբ կարդացողը՝ մէկէն հասկըցած է թէ մեր միտքը ոչ միայն գրաբաւ լեզունիս ետ ձգել , կամ աշխարհաբաւը գրոց լեզու դարձնել չէ , հապա ընդ հաւառակն՝ գրաբաւը դիւրաւ ծաղկեցնելուն հնարքը գտնել ու սորվեցնել է . ինչպէս որ յայտնի կերևնայ նաև ան պայմաններէն որ ընտրելի աշխարհաբաւին հարկաւոր սեպեցինք² : Հիմա , հոնտեղը բրած խոստմունքնիս կատարելու համար՝ քիչ մը աւելի բացատրենք մեր նոյն կարծիքը : Անտրելի աշխարհաբաւը անատեն աղնիւ կը լայ ըստ կարի , և շատին հաճոյ , շատին ալ դիւրաւ հասկընալի , երբոր արդէն գրաբաւի մօտեցած ըլլայ ուրիշներէն աւելի , ու ասկէ ետքն ալ աւելի մօտենալու վըայ ըլլայ . այնպէս որ առանց իմացուելու , այսինքն առանց մեծ դժուարութեան , գրաբաւ լեզունիս հետ միանայ : Այն որ ինչպէս մեզի՝ նմանապէս ուրիշներուն ալ հարկ երևնայ աս հիմանս վըայ ընել մեր ընտրութիւնը , մէկէն կիմացուի թէ աս ընտրելի լեզուն ան պիտի ըլլայ՝ որ ինչուան հիմա առհասարակ գործածուեր է քանի մը գրուածքներու

1 Թիւ 5 :

2 Երես 80 :